

CAP I. UN MIC GHID PENTRU TURIȘTI

Turiștii care sosesc în orașul industrial și istoric, HUNEDOARA (și care e însemnat de ambele puncte de vedere), pot vizita într-un timp foarte scurt și Zlaștiul, apucând pe șoseaua asfaltată, ce leagă de acest punct, parcurgând micuța distanță, cu mașina proprie sau cu autobuzele locale, ce trec din oră-n oră, spre micul, dar destul de însemnatul sat.

În stația de autobuze, din centrul orașului vechi, Hunedoara, lângă podul de beton, ce trece râul Cerna, se pot lua autobuze cu nr. 19, 20, și 21, care pleacă spre localitățile de munte: Zlaști, Cerbăl și Arăneș și au fiecare stație de coborâre sau plecare.

În continuare, șoseaua se așterne liniștită – mereu pe lângă albia râulețului Zlaști, străjuită într-o parte de „Dealul Sîmpetruului”, iar de cealaltă parte „Dealul Hunedorii”, care în trecut era numit și „Grohotea” sau „Cerbice”, pe la a cărei jumătate se găsește ca o centură, linia ferată Hunedoara-Crăciuneasa, lungă de 18 km. Nu apuci bine să vezi aceste frumuseți și-ți apare, în toată măreția lui, podul liniei ferate, care trece peste „Valea Zlaștiului”, la mare înălțime, ajutând trenulețului să-și continue drumul, unind în același timp, cele două dealuri, mai sus amintite, care vara, unul este „vatra liliacului sălbatic”, de culoare vișinie albă, iar primăvara „țara ghiocelor” care albesc pământul cu culoarea lor curată...Celălalt deal și capăt al podului e „țara colilieii”, unde, cucul, primăvara din pădurea cea de fag, cântă tuturor cu drag – cum zice frumosul cântec popular.

La circa 100 m, de aci, întâlnești barajul bătrân, de aceeași vârstă cu primele furnale ale Hunedorii, numit, după limba celor ce-l construiseră, „Waserlaiter”, în românește „măsurătoare de apă”, care vara te îndeamnă la o baie plăcută, iar în restul anului, servește cu apă pompată din el, furnalele de la Hunedoara și mai cu seamă, acum, noua fabrică de dolomită Zlaști.

În continuare, apare în fața vizitatorului, mândră, fabrica, mai înainte amintită, care cu produsul ei servește, atât oțelăriile din Hunedoara cât și cele din Reșița și Galați.

Legată de această fabrică și pe aceeași șosea, se găsește Exploatarea Minieră de talc Zlaști, cu cele cinci mori de măcinat talc, adus, atât cu mașinile cât și cu trenul industrial de la minele: Govășdia, Cerișor și Lelese. Fabrica se numără printre cele mai moderne de acest gen din țară și poate din străinătate.

Unită cu „Colonia Talc”, continuă mica așezare Zlaști, mare însă prin istoricul ei. Satul te primește frumos, scoțindu-ți în față căminul cultural – fost „Castelul” grofului Banffy Desideriu-zidit în anul 1809. Poți vizita grădinița de copii și birourile Cooperativei Agricole de Producție „Zori Noi” Zlaști, iar la etaj, sala de spectacole a Căminului cultural, mare și frumoasă.

Puțin mai spre Hunedoara, pe drumul de țarină – zis „Valea Podului”, se află școala elementară de 4 ani, iar alături de castel, spre apus, pe un deluț e biserica – monument istoric, zidită în anul 1732.

Prin mijlocul satului, despărțindu-l în două, trece liniștit, cu apa-i curată, ca lacrima, râulețul Zlaști, frate bun de cale cu sora lui, șoseaua asfaltată, chiar de la Arăneș, ba și mai de sus – și până la Castelul Corvineștilor, de unde, după un picuț de drum, se varsă Cerna.

Satul are un singur drum principal: șoseaua asfaltată, care leagă satele „pădurenești” ca: Poiana Rechițelii, Cerbălu, Arăneșul, Ulmul, Ciulpăzul, Groșul, Găunoasa și Socetul, de municipiul Hunedoara.

Din șoseaua principală pornesc, spre răsărit: „Drumul luncii”, ulița spre „Fîrlofari” și leșul „Straja”, spre apus: ulița spre „Mocirle”, „Mîța bănii” și „Viile Boșului”. Către sud „Scurtești”, înfundătura „La poamă” și drumul de țarină „Ograda murărească” (nume primit de la mulțimea tufelor de mure ce se află pe marginea lui) care se bifurcă la „Mucnea crucii”, un drumușor plecând spre „Săcădaș”, „Cîmpu Cernii”, apoi „Muchia lui Florea”, pădurea „Marginea”, „Coasta cu moară”, „Ograda lui Zeicu”, pădurea „Făgețel” și puțin mai jos poiana „Stația”. Aceasta din urmă a primit numele de la poiana unde s-a găsit prima stație de funicular, care, trăgea corfele cu minereu de fier, de la mina Ghelar, peste pădurea „Ploștii”, „Dosul Împărătesc” și apoi furnalele de la Hunedoara. Atât stația cât și funicularul, sunt demolate, transportul făcându-se ulterior cu trenulețul industrial. Celălalt drumușor, coboară în „Părăul zgurii” și apoi continuă spre „Cantonul căii ferate nr.2” și mai departe duce spre frumoasa poiană „Drumbrava” și păduricea „Zgură”. Un alt braț, de la trecerea peste linia ferată, apucă spre locul zis „Cînepiști”, unde, locuitorii satului cultivă inul și cânepa. Tot în acest drum, se găsește tunelul de 900 m lungime, ce trece pe sub dealul „Căținaș” și ajunge în „Valea Govășdiei”. Iar dacă omul călător, nu are tren la ora aceea și vrea să facă trecerea peste deal, atunci încetișor o ia pe jos în schimbul – hai să zicem – oboselii, el va fi răsplătit din belșug cu minunate priveliști iar în timp de primăvară, cu florile de liliac sălbatic sau de frasin – cu un miros îmbătător – ori îți pot ieși în cale, foarte blânde căprioarele cu iezii lor și țapi foarte mândrii.

Din vârful dealului „Căținaș” se deschide o minunată panoramă, că poți privi și zări dealul cu cetatea Devei, nu vorbesc de Hunedoara și satele învecinate, care se văd foarte limpede.

Oamenii – mici sau mari, care săpau pe „Dealul Moș”, descopereau vase de lut ars, create în anii vechi 5000-2000 î.e.n., rezistând chiar o parte din ele, destul de bine

Case din cele vechi, în sat, nu se mai află decât cea a „poruncitorului” domnesc construită prin anul 1780 (ce ar merita să fie reparată și declarată monument istoric). Mai este apoi locuința bătrânului preot Ungur, a fostei familii Iacob (la fel de bătrână și în care se mai găsește vatra căloiului unde se urcau bătrânii și copiii iarna ca să se încălzească bine și să se vindece de guturai, bineînțeles după ce puțin mai înainte trăgeau pe nas puțin praf de bornut, scos și uscat din pipa unui bătrân, care le provoca un strănut puternic și le curăța căile respiratorii) și încă cinci case vechi, folosibile dar fără stăpân. Restul sunt toate din piatră și cărămidă, acoperite cu țiglă, unele din ele (60%) tip vilă.

Acest lucru nu este de mirare, deoarece 90% din locuitorii satului, apti de muncă, sunt angajații Combinatului siderurgic Hunedoara, sau la cele două fabrici din sat, toți muncitorii calificați, maiștrii, diferiți tehnicieni și funcționari, astfel că toți au un salariu, pe lângă ceea ce produc în gospodăria proprie. Zlaștenii sunt oameni care știu economisi, de aceea și-au putut permite aceste conforturi, în construcții.

La fel, garduri din scândură sau spini ori rigle de stejar, s-au rărit, au dispărut aproape în întregime, rar se găsesc la periferie, locul lor luându-l cele din prefabricate (ciment) și mai cu seamă din fier.

O conductă din tablă groasă, destul de mare (80 cm) trece prin centrul satului, singur pe sub pământ, ducând apa potabilă la Hunedoara, primită de la cele cinci izvoare, din marginea de sus a comunei vecine – Boș. Locuitorii zlășteni, au primit învoirea ca să introducă, din conductă, apă în casele lor, foarte mulți având baie proprie în casă.

Zlăștenii au fost și sunt oameni foarte buni gospodari, fapt ce se poate constata din starea bună în care se găsesc. Gospodăriile lor sunt foarte frumos aranjate, cu gust, că pot fi luate ca model și de alte sate. Mai cu seamă de când a trecut ca suburbie a Hunedoarei (1950) a luat mare avânt, atenuându-se deosebirea între sat și oraș.

Satul, propriu zis, nu este răsfirat, deși se întinde pe o lungime de aproape 2 km (pe o parte și de alta a șoselei asfaltate și a râulețului). Doar în partea de sus, spre Boș, puțin mai peste mână, dar în continuare, se găsește Colonia Banea unde se afla odată, atelierul de prelucrarea fierului. În anii din urmă era Fabrica de unelte agricole a Uzinelor-Hunedoara). În anul 1825 însă a fost mutată la Govâșdia, având în aceea localitate la dispoziție linia ferată industrială, care-i aducea mari înlesniri în ceea ce privea transportul și procurarea mai ușor a manganului ce se folosea la marile ei forjerii. La fel în partea de răsărit, spre Hunedoara, în continuare, satul are cele două fabrici, de talc și dolomită.

Pentru iubitorii de arheologie, ar fi regretabil dacă odată ajunși la locul unde s-a aflat atelierul Banea, n-ar urca și pe dealul Gruiful lui Moș, unde după un drum de 100-200 m, ar putea vizita locul unde s-a aflat acum-a 4000-5000 ani așezarea din neolitic. Acolo prin râpele dealului, la suprafață, datorită alunecărilor de pământ, pot vedea și pipăi rămășiță de ceramică din neolitic. Orice zlăștean, întâlnit în cale, le poate arăta locul.

***Podul mare al căilor ferate, peste râul
Zlaști și șoseaua asfaltată, aducea minereul de
fier, unde în furnale se prefăcea în fontă la
Hunedoara***

***Barajul „Wasserleiter” – măsurătoare de apă – din care se alimentează
Fabrica de dolomită, iar în trecut furnalele hunedorene***

CAP. II. AȘEZAREA

Pe râulețul Zlaști, la ieșirea acestuia din Munții Poiana Ruscăi, la 3 km de vărsarea sa în Cerna (Hunedoara) se află așezată localitatea Zlaști (23°20' long.; 46°12' lat.N.). Mihai Eminescu spune, în manuscrisul său Sinoptica, Nr.2263, pag.1-28 (Pe urmele strămoșilor) cum că în Comitatul Hunedoarei se află orașul principal Vaida Huniad, adică Huniad Vodă, așezat la confluența Cernei și Zalazdului (Zlaști), revista Manuscriptum, Nr.1/1977, pag.42

Localitatea este adăpostită în bazinetul de coroziune creat în rocile mai friabile din spatele cheilor ce taie bara de calcar care desparte valea largă a Cernei (aparținătoare depresiunii Strei-Cerna) de Munții Poiana Ruscăi.

Așezarea în cadrul natural a influențat climatul și vegetația (forestieră) precum și posibilitatea stabilirii unei vechi și permanente populații care a avut aici atât adăpost cât și posibilități variate de trai folosind resursele naturale (ale solului și subsolului) oferite atât de condițiile depresiunii cât și de cele ale muntelui, precum și cele din interiorul bazinetului.

Valea Zlaști și culmile plate ale suprafețelor munților Poiana Ruscăi și dealurile de bordură, au permis totdeauna legătura cu muntele, iar prin defileul Zlaști, există legătura firească și nemijlocită cu Hunedoara.

Așezarea (și legătura administrativă) lângă Hunedoara a fost favorabilă atât pentru schimburile de produse cât și pentru debușul mâinii de lucru. Această așezare face ca astăzi Zlaștiul să devină aproape parte integrantă din teritoriul Hunedoarei. Prin defileul Cernei este asigurat accesul ușor spre Teliuc, Ghelar și satele de pe Valea Cernei.

Modernizarea șoselelor și creșterea parcului de autobuze, permite comunicarea rapidă a zlaștenilor atât spre localitățile din depresiune cât și spre cele de munte (Boș, Cerbăl, Arăneș, etc.).

Administrativ, Zlaștiul aparține Municipiului Hunedoara, apartenență care-l așează în cadrul sistematizării teritoriului ca localitate de cazare și platformă industrială pentru Hunedoara, în curând devenind cartier al acestui oraș.

*Casa „poruncitorului domnesc” („băgător de samă), și a slugii sale
(azi Tofan Ioan)*